

Πως αξιολογείτε το ελληνικό νομικό πλαίσιο ποινικής προστασίας των ζώων; Ποιό το προστατευόμενο έννομο αγαθό και ποιοί οι φορείς του;

Θεοδώρα Λαγογιάννη

Προπτυχιακή φοιτήτρια Νομικής Σχολής ΕΚΠΑ

Aπό το παράδοξο του χαρακτηρισμού των ζώων από το Αστικό Δίκαιο ως ενσώματων αντικειμένων μέχρι τον προσφάτως ψηφισθέντα νόμο 4745/2020 που ανήγαγε σε κακούργημα τον βασανισμό και την θανάτωση τους, το θέμα της ποινικής προστασίας των ζώων καθίσταται πιο επίκαιρο από ποτέ. Μάλιστα το τεράστιο ενδιαφέρον που προσείλκυσε πρόσφατες υποθέσεις βασανισμού και θανάτωσης ζώων καθώς και η έντονη κοινωνική αποδοκιμασία που εκφράστηκε αναδεικνύουν την ολοένα και αυξανόμενη σημασία του ζητήματος.

Ο Αστικός Κώδικας, του οποίου οι διατάξεις μετράνε ήδη αρκετές δεκαετίες, ορίζει ως υποκείμενα δικαίου μόνο τα φυσικά και νομικά πρόσωπα¹. Τα ζώα παραδόξως τα εντάσσει στην κατηγορία των πραγμάτων του άρ. 947 ΑΚ και ως αποτέλεσμα αυτού τα ζώα αποτελούν αντικείμενα και όχι υποκείμενα δικαίου. Την ίδια διχοτόμηση υποκειμένων-αντικειμένων δικαίου ακολουθεί και το Ποινικό Δίκαιο, στο οποίο η αφαίρεση ενός ζώου με σκοπό παράνομης ιδιοποίησής του συνιστά κλοπή, καθώς το ζώο αντιμετωπίζεται και εδώ ως *res*². Παρόλα αυτά, ο νομοθέτης τα τελευταία χρόνια, επιδεικνύοντας μια πιο φιλοζωική στάση και λαμβάνοντας υπόψη ότι τα ζώα αποτελούν ζωντανούς οργανισμούς και όχι άψυχα αντικείμενα, θέσπισε ειδικούς νόμους για την προστασία τους.

Βασικός νόμος για την προστασία των ζώων είναι ο Ν. 4039/2012, ο οποίος ύστερα και από τις πρόσφατες τροποποιήσεις του, φαίνεται να επικεντρώνεται στην προστασία της ζωής και της ευζωίας του ζώου αυτού καθ' εαυτό και όχι στην προστασία του ως πράγματος ευρισκόμενου υπό την κυριότητα ενός ανθρώπου. Απομακρύνεται λοιπόν με αυτόν τον τρόπο ο νόμος από την θεώρηση του ΑΚ περί ζώων-αντικειμένων. Άρθρα του νόμου με ιδιαίτερη σημασία είναι τα άρ. 16 και 20, τα οποία μάλιστα τροποποιήθηκαν από τον Ν. 4745/2020. Στο άρ. 16 ορίζεται

1. Γεωργιάδης Α., ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ, 4^η Έκδοση, σελ. 132.

2. Μυλωνόπουλος Χ., ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ: ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ, 3^η Έκδοση, σελ. 10.

ότι «...απαγορεύεται: αα) η κακοποίηση και η κακή και βάνανυση μεταχείριση οποιουδήποτε είδους ζώου και αβ) ο φόνος και ο βασανισμός των ζώων, με την εσκεμμένη πρόκληση έντονου σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης, επικίνδυνης για την υγεία τους, ιδίως με δηλητηρίαση, κρέμασμα, πνιγμό, κάψιμο, σύνθλιψη και ακρωτηριασμό ...». Στο άρ. 20, ύστερα μάλιστα από την πρόσφατη τροποποίηση του με τον Ν. 4745/2020, ο νομοθέτης εντάσσει το έγκλημα της θανάτωσης και του βασανισμού των ζώων στην κατηγορία των κακουργημάτων, ορίζοντας τις εξής ποινές: «...Οι παραβάτες της υποπερ. αβ' της περ. α' του άρθρου 16 τιμωρούνται με ποινή κάθειρξης μέχρι δέκα (10) έτη και με χρηματική ποινή μέχρι πεντακόσιες (500) ημερήσιες μονάδες, το ύψος εκάστης των οποίων ορίζεται από πενήντα (50) έως εκατό (100) ευρώ...».

Οι πολύ πρόσφατες τροποποιήσεις του Ν. 4039/2012 με τον Ν. 4547/2020 είναι φανερό πως ικανοποίησαν ύστερα από χρόνια κοινωνικής κατακραυγής το φιλοζωικό αίσθημα των πολιτών. Εκτός από τα άρ. 16 και 20 του Ν. 4039/2012 συμπληρώθηκε και το άρ. 19 ως εξής: «με γνώμονα το συμφέρον του ζώου δίνεται η δυνατότητα στον αρμόδιο Εισαγγελέα να αφαιρεί οριστικά το ζώο συντροφιάς ή ζώο άλλης κατηγορίας από την κατοχή του παραβάτη της περ. γ' της παρ. 1 του άρ. 5 και του άρ. 16 και να παραδώσει το ζώο στο καταφύγιο αδέσποτων ζώων του αρμόδιου Δήμου ή σε ενδιαφερόμενη φιλοζωική οργάνωση ή σωματείο. Ο Εισαγγελέας μπορεί μάλιστα να απαγορεύσει την απόκτηση άλλου ζώου από τον παραβάτη. Με γνώμονα το συμφέρον του ζώου, ο Εισαγγελέας μπορεί επίσης να αφαιρέσει προσωρινά το ζώο, μόνον στην περίπτωση κατά την οποία ο ύποπτος για κάποιο από τα παραπάνω αδικήματα δηλώνει ότι αναλαμβάνει το κόστος που συνδέεται με την αποκατάσταση της υγείας του ζώου, την κτηνιατρική φροντίδα και τη διαβίωσή του. Αν ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος ή τρίτος που ενεργεί για λογαριασμό τους δεν καταβάλλει τα απαιτούμενα ποσά για την κάλυψη του κόστους αποκατάστασης της υγείας του ζώου, κτηνιατρικής φροντίδας και διαβίωσης, η προσωρινή αφαίρεση τρέπεται σε οριστική με εντολή του αρμόδιου Εισαγγελέα».

Η κοινωνική ευαισθησία για τα εγκλήματα κατά των ζώων, καθώς και τα αποτρόπαια φαινόμενα βασανισμού και θανάτωσης ζώων που παρατηρούνταν συχνά οδήγησαν και την Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου, κυρία Ε. Κουτζαμάνη, στην έκδοση της εγκυκλίου ΕισΑΠ 4/2014. Στην συγκεκριμένη εγκύκλιο, η Εισαγγελέας, ζητά από τα αρμόδια όργανα την άμεση εξέταση κάθε είδους πληροφορίας-καταγγελίας, από όπου και αν αυτή προέρχεται, συμπεριλαμβανομένου και του διαδικτύου, η οποία αφορά θέματα κακοποίησης, βασανισμού και θανάτωσης ζώων. Παράλληλα, ζητά, εφόσον διαπιστωθούν παραβάσεις και πρόκειται περί διωκόμενων ως αυτοφώρων εγκλημάτων, οι δράστες να συλλαμβάνονται, να προσάγονται και, αν αυτό δεν είναι εφικτό, να καταμηνύονται. Παραγγέλλει επίσης στους Εισαγγελείς Πρωτοδικών την εφαρμογή της αυτόφωρης διαδικασίας, εφόσον συντρέχουν οι όροι της, και ιδίως στις περιπτώσεις παράβασης του άρ. 16. Η εγκύκλιος μάλιστα τελειώνει με την φράση «η συμπεριφορά μας προς

τα ζώα καταδεικνύει τον πολιτισμό μας», φράση η οποία αντανακλά περίτρανα το φιλοζωικό αίσθημα των δικαστικών και εισαγγελικών αρχών της χώρας.³

Νόμοι που αφορούν επίσης την προστασία των ζώων είναι: το άρ. 287 του Δασικού Κώδικα, το άρ. 28 του Ν. 1650/1986, η Διεθνής Σύμβαση του Ρίου για την προστασία της βιολογικής ποικιλότητας (κυρώθηκε με τον Ν. 2204/1994) και η Διεθνής Σύμβαση της Ουάσιγκτον για το εμπόριο της άγριας πανίδας (κυρώθηκε με τον Ν. 2055/1992). Οι συγκεκριμένοι νόμοι όμως έχουν ως κοινό γνώρισμα και στόχο την προστασία απειλούμενων ειδών και όχι του ζώου αυτού καθ' αυτού, με αποτέλεσμα να μην εφαρμόζονται για όλα τα ζώα.⁴

Ο τρόπος λοιπόν με τον οποίο προστατεύονται τα ζώα από την σύγχρονη φιλοζωική νομοθεσία καθιστά αναπόφευκτο το συμπέρασμα ότι φορέας του προστατευόμενου εννόμου αγαθού είναι το ίδιο το ζώο και όχι ο άνθρωπος που το έχει στην κυριότητα του. Έχει διαγνωστεί πλέον η τάση να αναγνωριστούν επαγωγικώς τα ζώα ως αυτοτελείς φορείς δικαιωμάτων, και μάλιστα η ανάπτυξη μιας νέας, διακριτής κατηγορίας φορέων τέτοιων δικαιωμάτων, η οποία βρίσκεται μεταξύ ανθρώπων και τα πραγμάτων⁵.

Η αναγνώριση αυτής της νέας κατηγορίας φορέων δικαιωμάτων θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως απαραίτητη προϋπόθεση για να αμβλυνθούν τα προβλήματα μεταξύ του συστήματος του ΑΚ και του Ν. 4039/2012. Βάσει του ισχύοντος νομικού συστήματος θα ήταν αρκετά οξύμωρο να αιτιολογούσαμε την πρόβλεψη κακουργηματικών ποινών για ένα έγκλημα που ο φορέας του είναι απλώς ένα «ενσώματο αντικείμενο».

3. ΕισΑΠ 4/2014, <https://eisap.gr/%ce%b5%ce%b3%ce%ba%cf%8d%ce%ba%ce%bb%ce%b9%ce%bf%cf%82-4-2014/>

4. Αναγνωστόπουλος Α., Το ζώο ως ατελής υποκείμενο του ποινικού δικαίου, σελ. 132

5. Αναγνωστόπουλος Α., Το ζώο ως ατελής υποκείμενο του ποινικού δικαίου, σελ. 147